

УДК 37.015.31:008

Володимир Томашевський

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ СФОРМОВАНOSTІ ЕСТЕТИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Стаття присвячена аналізу наявного в науково-педагогічній літературі матеріалу щодо стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, систематизації та узагальненню наукових підходів до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості. Викладений автором матеріал є

теоретичним підґрунтям для створення об'єктивних передумов щодо конкретизації критеріїв та показників сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: сформованість естетичної культури майбутніх дизайнерів, теоретичний, діяльнісний та особистісний підходи, критерії та показники сформованості естетичної культури особистості.

Томашевский В. Некоторые аспекты сформированности эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях.

Статья посвящена анализу существующего в научно-педагогической литературе материала относительно состояния сформированности эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях, систематизации и обобщению научных подходов к определению критериев и показателей сформированности эстетической культуры личности. Представленный автором материал является теоретическим обоснованием для создания объективных условий конкретизации критериев и показателей сформированности эстетической культуры будущих дизайнеров в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: сформированность эстетической культуры будущих дизайнеров, теоретический, деятельностный и личностный подходы, критерии и показатели сформированности эстетической культуры личности.

Зміни в сучасному українському суспільстві передбачають системний перегляд питань, що пов'язані з освітньо-виховним процесом у вищих навчальних закладах. Саме тому в сучасній теорії та практиці важливого значення набуває вирішення проблем підготовки майбутніх фахівців з різних напрямів і, зокрема, з дизайну. Формування естетичної культури майбутніх дизайнерів в умовах сьогодення має стати стрижневим питанням, на яке слід звернути увагу при підготовці студентів-дизайнерів до їх майбутньої професії.

Спираючись на попередні дослідження в галузі естетичної культури (П. Гаврилюк, В. Іванов, М. Каган, Л. Новикова та ін.), сучасні дослідження формування естетичної культури особистості та її зв'язок з освітнім процесом висвітлювалися в працях В. Бутенка, М. Євтуха, О. Глузмана, І. Зязюна, О. Колеснікової, А. Комарової, В. Лозового, Н. Ничкало, В. Толстих, та ін.). Окремі педагогічні аспекти естетичної культури та аспекти, пов'язані з дизайнерською діяльністю, відображено в наукових дослідженнях із формування

естетичної культури І. Андрощук, Л. Гарбузенко, Л. Корницької, М. Нечепоренко, В. Прусака, В. Титаренко, С. Зінченко та інших учених.

Невирішеним залишається коло питань, пов'язаних із характеристикою естетичної культури майбутніх дизайнерів як духовно-функціонального утворення особистості, діагностикою її сформованості та сучасним станом розвитку в системі професійної освіти.

Метою статті є систематизація та узагальнення наукових підходів до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості, що стане теоретичним підґрунтям для створення об'єктивних передумов у конкретизації критеріїв та показників сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах.

Теоретичний аналіз процесу діагностики сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів засвідчив, що для прийняття на соціальному, культуротворчому, освітньо-виховному та науково-пошуковому рівні відповідних рішень потрібні об'єктивні дані. Саме тому діагностичний процес цього явища передбачає усвідомлення його необхідності для сучасної практики, визначення мети, завдань та методів організації діагностичних дій, бачення перспектив використання діагностичної інформації в процесі подальшого дослідження зазначеної проблеми.

Важливо наголосити, що головною метою діагностики сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів є дослідження сучасного стану розвитку цього духовно-функціонального утворення студентів-дизайнерів. Для теоретичного обґрунтування цього питання та підготовки відповідних висновків нами визнано доцільним висвітлення наукових підходів до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості. Постановка й теоретичний аналіз цього питання зумовлені тим, що в сучасній теорії і практиці наголошується на важливості обґрунтування системи критеріїв та показників, згідно з якими виявляється можливим вивчати, оцінювати, формувати необхідні властивості людини. Отже, інтерес до цього питання зумовлений сучасною теорією і практикою естетичної освіти і виховання.

Водночас актуальність проблеми критеріїв та показників сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів підтверджується тим, що в умовах освітньо-виховного процесу вищих навчальних закладів можна спостерігати неоднозначне розуміння цього питання та використання різних міркувань, оцінних суджень та поглядів щодо вивчення та організації діагностичних дій. Відсутність обґрунтування на теоретичному рівні поглядів щодо критеріїв та показників сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів не сприяє ефективному забезпеченню визначеного процесу, обмежує діагностичні дії, спрямовані на отримання обґрунтованої оцінки та висновків щодо стану сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів.

З урахуванням зазначеного нами теоретично проаналізовано наукові підходи до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості, охарактеризовано доцільність та результативність їх використання в процесі діагностики сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів. До наукових підходів щодо визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості віднесено такі: теоретичний, діяльнісний та особистісний (Рис. 1).

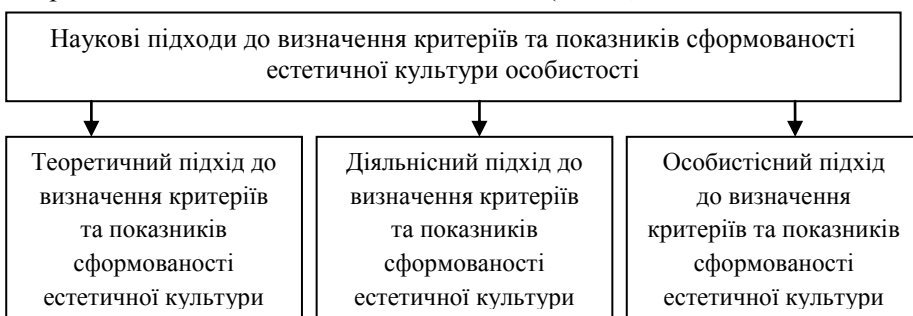

Рис. 1. Наукові підходи до визначення сформованості естетичної культури особистості

Аналіз результатів наукових досліджень, присвячених проблемі критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості, дозволяє зазначити, що одним із підходів до осмислення зазначеного питання є *теоретичний підхід*. Він отримав висвітлення в науковій літературі з філософії, естетики, культурології, мистецтвознавства, соціології, психології. Це засвідчує, що вчені, які

працюють у різних сферах наукових знань, виявляють інтерес до означеного питання і висловлюють своє розуміння того, якими мають бути критерії та показники сформованості естетичної культури особистості.

Характерною ознакою теоретичного підходу до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості є прагнення вчених наблизити оцінку цього духовно-функціонального утворення до відповідних вимог науки. Отже, йдеться про відповідність оцінки сформованості естетичної культури особистості вимогам наукових знань, понять, уявлень про прекрасне, особливості його сприймання, осмислення та інтерпретації. У науковій літературі підкреслюється важливість того, щоб критерії та показники сформованості естетичної культури відповідали науково обґрунтованому розумінню сутності та значення прекрасного в дійсності та мистецтві. М. Каган зазначає, що в студентському віці особливо важливою є роль естетичного виховання, яке полягає в оволодінні науковою естетичною теорією з урахуванням історико-культурних, мистецтвознавчих, загальнонаукових знань.

Учені у своїх розробках цього питання орієнтуються на наукові положення, що характеризують естетичну культуру особистості як складову естетичної культури суспільства, переконують у необхідності розробки теоретично обґрунтованої системи критеріїв та показників. Основою пропонованої системи критеріїв та показників, на думку вчених, має бути наукова теорія, у якій відображуються відповідні вимоги до естетичної культури особистості, визначаються зміст, спрямованість, характер ставлення особистості до естетичних явищ дійсності та мистецтва. Згідно з теоретичним підходом до розробки критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості, такі наукові галузі, як філософія, естетика, історія, культурологія, мистецтвознавство, психологія та ін. мають відігравати вирішальну роль у цьому питанні, визначаючи мету, завдання, зміст естетичної культури особистості, етапи її розвитку, ціннісну спрямованість, зв'язки з соціальною практикою, розвитком художньої культури тощо.

У науковій літературі теоретичний підхід до визначення зазначеної проблеми знайшов відповідне висвітлення. Учені пропонують у процесі діагностики сформованості естетичної культури особистості орієнтуватися на такі критерії та показники, як:

- зв'язки естетичної культури особистості з суспільною практикою та її відповідність суспільним вимогам;
- відображення в естетичній культурі особистості основних засад естетичної культури суспільства;
- урахування в естетичній культурі особистості досягнень в окремих наукових галузях;
- опанування особистістю наукової естетичної теорії;
- знання особистістю закономірностей, понять та категорій естетики;
- системний розвиток естетичної культури особистості;
- зв'язки естетичної культури особистості з досвідом пізнання мистецтва;
- використання особистістю наукових знань із мистецтвознавства;
- залучення до естетичного досвіду особистості знань з історії художньої культури та світової естетичної думки;
- розвиток теоретичного мислення особистості у сфері естетичної культури;
- філософський зміст естетичної культури особистості;
- зв'язки естетичної культури особистості з досягненнями в галузі мистецтвознавства;
- психологічна зумовленість естетичної культури особистості;
- психологічні прояви естетичної культури особистості;
- індивідуальні особливості естетичної культури особистості;
- відповідність естетичної культури віковим особливостям особистості;
- відображення в естетичній культурі особистості сучасних тенденцій взаємодії з мистецтвом;
- зумовленість естетичної культури особистості змістом художньої освіти.

Серед наявних нині наукових підходів до визначення сформованості естетичної культури особистості важливе місце посідає *діяльнісний підхід*. Цей науковий підхід до вирішення вказаної проблеми має певні особливості. Вони полягають у тому, що визначальним чинником естетичної культури вчені називають діяльність людини, у якій реалізується це духовно-функціональне утворення. Теоретичний підхід зорієнтований переважно на розвиток естетичної свідомості як складової естетичної культури. Діяльнісний

підхід надає перевагу питанням, пов'язаним із використанням естетичної культури на практиці. З погляду вчених, діяльність слід розглядати як важливий критерій та показник сформованості естетичної культури особистості.

У науковій літературі діяльнісний підхід до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості отримав певне висвітлення. Ідеться передусім про види діяльності, у яких знаходить своє відображення естетична культура особистості. До таких видів діяльності вчені відносять: художню, естетичну, розумову, конструкторську, дизайнерську, мистецьку, культуротворчу та ін.

Учені зазначають, що естетична культура покликана відображати в собі духовні і, зокрема, художньо-естетичні досягнення суспільства. Вона не може розвиватися і функціонувати повноцінно і змістовно, якщо не матиме тісного зв'язку з розвитком соціокультурної практики, науково-дослідницької діяльності у відповідних сферах наукових знань. Проте, на думку вчених, естетична культура особистості не повинна залишатися в ролі акумульованих знань, понять, почуттів, уявлень про прекрасне в дійсності та мистецтві. Вона покликана бути дією, а значить активно супроводжувати життєдіяльність людини, виявляти свою спроможність привносити в життєвий процес важливі елементи естетичного. Це стосується, зокрема, впливу естетичної культури на найважливіші види діяльності.

Сформованість естетичної культури особистості, згідно з діялісним підходом, розглядається як її можливість впливати на певні дії, визначати їх зміст, характер, спрямованість, активно спиратися в цьому процесі на наявні почуття, знання, погляди, смаки, орієнтації тощо. Отже, у цьому контексті естетична культура засвідчує свою сформованість тим, що може бути корисною в певному виді діяльності, здатною скористатися наявними можливостями для естетичного оформлення зв'язків людини з навколишнім середовищем: соціальним, природним, предметним, мистецьким.

Прагнення скористатися діялісним підходом до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості спонукає вчених до конкретизації цього питання. У

науковій літературі знайшли висвітлення такі критерії та показники сформованості естетичної культури особистості, як:

- вплив естетичної культури особистості на її ігрову діяльність;
- використання особистістю можливостей естетичної культури в процесі рольової діяльності;
- естетична культура особистості як показник її професійної діяльності;
- прояви естетичної культури особистості у процесі навчання;
- розкриття потенціалу естетичної культури особистості в процесі науково-пошукової діяльності;
- естетична культура особистості як показник її дозвіллевої діяльності;
- цінності естетичної культури як основа творчості людини;
- зв'язки естетичної культури особистості з організацією та змістом художньо-творчого процесу;
- залучення цінностей естетичної культури особистості до її розумової праці;
- комунікативний характер естетичної культури особистості;
- естетична культура особистості як інтегруюча основа дизайнерського процесу;
- залучення естетичної культури особистості до художньо-конструкторського пошуку;
- детермінація естетичної культури мистецькою діяльністю особистості.

Поряд із наявними в сучасній практиці діагностування поглядами на визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості, важливого значення набуває *особистісний підхід*. Він відрізняється від теоретичного та діяльнісного підходів до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості. Адже теоретичний підхід до визначення вказаної проблеми пов'язує сформованість естетичної культури особистості переважно з тим, що засвідчує її відповідність положенням, визнаних на рівні профільних наукових досягнень. Діяльнісний підхід дозволяє оцінити сформованість естетичної культури особистості з урахуванням того, наскільки вона може впливати на окремі види діяльності.

Висловлені вченими думки щодо важливості вказаних наукових підходів до визначення критеріїв та показників сформованості

естетичної культури особистості не викликають сумніву. Водночас, зазначене осмислення та інтерпретація цього питання не сприяє отриманню відповіді щодо сформованості естетичної культури особистості як динамічної, здатної до самоорганізації духовно-функціональної системи.

Усвідомлення цього передбачає розгляд питання про *особистісний підхід* до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості. У науковій літературі є спроби виділити критерії та показники сформованості таких естетичних якостей особистості, як естетична оцінка музичних творів (О. Рудницька), естетичні смаки та ідеали особистості (Г. Падалка), естетичне ставлення до мистецтва (В. Бутенко), музично-естетичні орієнтації студентської молоді (О. Пономарьова) та ін.

Учені акумулюють увагу на внутрішніх процесах, пов'язаних із естетичним розвитком особистості, наголошують на необхідності виділення в якості відповідних критеріїв та показників таких аспектів, як:

- естетичне ставлення до мистецтва як самоорганізуючої системи;
- здатність особистості до естетичної оцінки творів мистецтва;
- смакові уподобання особистості як динамічне явище;
- музично-естетичні орієнтації особистості як духовне утворення.

Отже, нами досліджено, що наявні в науково-педагогічній літературі питання, що стосуються різних наукових підходів стану сформованості естетичної культури особистості, можна умовно розподілити на три окремі групи, що містять у собі теоретичний, діяльнісний та особистісний підходи до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури особистості. Означені вище підходи, зокрема особистісний підхід до визначення критеріїв та показників сформованості естетичної культури, набуває важливого значення для подальшого нашого дослідження. Спираючись на отримані нами дані, у майбутньому нашому дослідженні буде здійснено спробу обґрунтувати та визначити критерії, показники та рівні сформованості естетичної культури майбутніх дизайнерів як духовно-функціонального утворення, здатного до самоорганізації.

Література

1. Бутенко В. Г. Культурологічні аспекти формування естетичної свідомості учнівської і студентської молоді / В. Г. Бутенко // Педагогічні науки. – Херсон : ХДУ, 2003. – Вип. 34. – С. 17-20. **2. Естетика :** [навч. посібник] / Колесніков М. П., Колеснікова О. В., Лозовий В. О. та ін.; [за ред. В. О. Лозового]. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 208 с. **3. Зязюн І. А.** Мистецтво у розвитку особистості : [монографія] / І. А. Зязюн. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с. **4. Комарова А. И.** Эстетическая культура личности / А. И. Комарова. – К. : Вища школа, 1988. – 152 с. **5. Прусак В. Ф.** Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Прусак Володимир Федорович. – Івано-Франківськ, 2006. – 211 с.

SUMMARY

Tomashevsky V. Some aspects of the formation of aesthetic culture of the future designers in higher educational institutions.

This article analyzes the existing research and teaching in the literature with respect to the material condition of the formation of aesthetic culture of the future designers in higher education, systematization and generalization of scientific approaches to the definition of criteria and indicators for the formation of aesthetic culture of the individual. The author analyzes various scientific approaches for the identification of criteria and indicators of formation of aesthetic culture of personality, described the feasibility and effectiveness of their use in the diagnosis of formation of aesthetic culture of the future designers. These include both theoretical, activity and personal approaches that have their own specific criteria and indicators. According to the theoretical approach a decisive role in determining the criteria and indicators of formation of aesthetic culture of personality will play such science as philosophy, aesthetics, history, cultural studies, psychology, art history and other, defining goals, objectives, content of aesthetic culture of personality, stages of its development, value orientation, due to the social practice, artistic culture and so on. The activity approach is associated mainly with the use of aesthetic culture in practice. These are activities such as an art, aesthetic, intellectual, design, designer, kulturotvorcheskoy and others in which is reflected the aesthetic culture of the individual personal approach, as opposed to theoretical and activity approaches that accumulates on internal processes associated with the development of the personality such as the aesthetic attitude to art, the ability of the individual to the aesthetic appreciation of works of art, taste preferences of the individual and others. Filed author of the material is the theoretical basis for the creation of objective conditions specifying the criteria and indicators of formation of aesthetic culture of the future designers in higher educational institutions.

Key words: formation of aesthetic culture of the future designers, theoretical, activity and personal approach, criteria and indicators for the formation of aesthetic culture of the individual.